

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยและสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย
2. สมมติฐานการวิจัย
3. วิธีดำเนินการวิจัย
4. สรุปผลการวิจัย
5. อภิปรายผล
6. ข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี และเปรียบเทียบการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี จำแนกตามตำแหน่งและขนาดสถานศึกษา

สมมติฐานการวิจัย

การดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี แตกต่างกัน เมื่อจำแนกตามตำแหน่งและขนาดสถานศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2551 จากสถานศึกษา จำนวน 136 แห่ง ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 136 คน และครูผู้สอน 2,119 คน รวมประชากรทั้งหมดจำนวน 2,255 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรีในปีการศึกษา 2551 จำนวน 330 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (stratified sampling) ซึ่งมีโรงเรียนเป็นหน่วยการสุ่ม แล้วทำการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) โดยใช้สูตรของยามานะ (Taro Yamane) โดยกำหนดความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และยอมให้มีความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง 0.05

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (questionnaire) เกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ จำนวน 64 ข้อ

การหาคุณภาพเครื่องมือ โดยผู้วิจัยได้เสนอผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาและปรับปรุงตามคำแนะนำ แล้วนำไปทดลองใช้กับผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียนวัดพรหมสาคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยจำนวน 30 คน ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .96

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยนำแบบสอบถามให้กับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็น โดยผ่านตัวรับเอกสารของสถานศึกษาแต่ละแห่ง ซึ่งมีประจำอยู่ที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี และให้ส่งแบบสอบถามกลับมายังฝ่ายรับเอกสารของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรีภายในวันที่กำหนด รวมแจกแบบ สอบถามไปทั้งหมด 340 ฉบับ ได้รับแบบสอบถามกลับคืนและมีความสมบูรณ์ จำนวน 330 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 97.06

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม และตรวจสอบการให้คะแนนแบบสอบถามทั้งหมดแล้วนำมาวิเคราะห์ โดยวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างด้วยค่าความถี่และร้อยละ วิเคราะห์การดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี ด้วยคะแนนเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) วิเคราะห์ทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา เพื่อทดสอบนัยสำคัญของความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม จำแนกตามตำแหน่ง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ด้วยสถิติการทดสอบค่าที (t-test) แบบอิสระต่อกัน (independent sample) และทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี เพื่อทดสอบนัยสำคัญของความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างมากกว่า 2 กลุ่ม จำแนกตามขนาดสถานศึกษา ได้แก่ สถานศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ด้วยสถิติการทดสอบเอฟ (F-test) แบบวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way ANOVA) และเมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทำการตรวจสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยใช้วิธีการทดสอบของเชฟเฟ (Scheffe)

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาตามความมุ่งหมายของการวิจัย ปรากฏผลโดยสรุป ดังนี้

1. การดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี

ผลการวิจัย พบว่า โดยภาพรวม การดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษาอยู่ในระดับมากทุกด้านเช่นกัน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ด้านการบริหารจัดการ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการเรียนการสอน และด้านกายภาพ ตามลำดับ โดยมีผลสรุปแต่ละด้าน ดังนี้

1.1 ด้านกายภาพ พบว่า การดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี มีการดำเนินงานด้านกายภาพ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีการดำเนินงานเป็นอันดับแรก ได้แก่ การจัดสภาพบริเวณโรงเรียนปราศจากสิ่งเสพติด ระบายน้ำและสิ่งมอมเมาทุกชนิด โดยมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนข้อที่มีการดำเนินงานเป็นอันดับสุดท้าย ได้แก่ การจัดห้องน้ำ-ห้องส้วมให้มีจำนวนพอเพียงและสะอาด โดยมีการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง

1.2 ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต พบว่า การดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี มีการดำเนินงานด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิตโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีการดำเนินงานเป็นอันดับแรก ได้แก่ การจัดกิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ประจำวันและประจำสัปดาห์โดยมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนข้อที่มีการดำเนินงานเป็นอันดับสุดท้าย ได้แก่ การสนับสนุนให้นักเรียนมีความอิสระในการจัดกิจกรรม โดยมีการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง

1.3 ด้านการเรียนการสอน พบว่า การดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี มีการดำเนินงานด้านการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีการดำเนินงานเป็นอันดับแรก ได้แก่ การจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียนโดยมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ส่วนข้อที่มีการดำเนินงานเป็นอันดับสุดท้าย ได้แก่ การมีหลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการพุทธธรรมทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งมีการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง

1.4 ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ พบว่า การดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี มีการดำเนินงานด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีการดำเนินงานเป็นอันดับแรก ได้แก่ การส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร อ่อนน้อมต่อมตน เคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน ยิ้มแย้มแจ่มใสมีเมตตาต่อกันทั้งครูต่อนักเรียน ครูต่อครู นักเรียนต่อนักเรียน และครูต่อผู้ปกครองโดยมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนข้อที่มีการดำเนินงานเป็นอันดับ

สุดท้าย ได้แก่ การส่งเสริมให้นักเรียนรู้เท่าทันปัญหา สามารถแก้ไขปัญหาชีวิตและทำงานด้วยสติ ปัญญา โดยมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก

1.5 ด้านการบริหารจัดการ พบว่า การดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี มีการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีการดำเนินงานเป็นอันดับแรก ได้แก่ มีการร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชนและวัด ในการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโดยมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนข้อที่มีการดำเนินงานเป็นอันดับสุดท้าย ได้แก่ การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อใช้ในการบริหารงานโรงเรียน โดยมีการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง

2. ผลการเปรียบเทียบการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี จำแนกตามตำแหน่ง และขนาดสถานศึกษา

ผลการเปรียบเทียบ พบว่า

2.1 การดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี จำแนกตามตำแหน่ง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ในภาพรวม ทั้งผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนเห็นว่า มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก และเมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบโดยรวม ผลการเปรียบเทียบ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี ไม่แตกต่างกัน และเมื่อเปรียบเทียบแยกรายด้าน พบว่า ด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และด้านการบริหารจัดการ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความคิดเห็น ไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านการเรียนการสอนผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความคิดเห็น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 การดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี โดยรวม จำแนกตามขนาดสถานศึกษา ได้แก่ สถานศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่ มีการดำเนินงานแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การดำเนินงานด้านกายภาพ ในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีการดำเนินงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ มีการดำเนินงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนการดำเนินงานในอีก 3 ด้าน คือ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการเรียนการสอน และด้านการบริหารจัดการนั้น สถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีการดำเนินงาน ไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

การดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี จากผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยมุ่งอภิปรายในประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. การดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี ซึ่งประกอบด้วยด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการเรียนการสอนด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และด้านการบริหารจัดการ โดยภาพรวมมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กำหนดคุณลักษณะหลักคุณธรรมนำความรู้ที่สถานศึกษาทุกแห่งต้องดำเนินงานด้านการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในผู้เรียนทุกระดับชั้น ประกอบกับที่พระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้มีการจัดการศึกษาไว้ในหมวด 2 มาตรา 6 โดยกำหนดจุดมุ่งหมายและหลักการของการจัดการศึกษาว่า “ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” และมาตรา 24(4) ได้กล่าวไว้ว่าการจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝัง คุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 4) จึงทำให้สถานศึกษาทุกแห่งตระหนักถึงความสำคัญและจัดกิจกรรมในการสร้างเสริมคุณธรรมในการจัดการศึกษาในสถานศึกษา ตลอดจนในปีงบประมาณ 2551 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดเป้าหมายในการพัฒนาด้านคุณธรรมนำความรู้ในสถานศึกษา โดยให้โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีการขยายเครือข่ายตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธที่เป็นแกนนำไม่น้อยกว่าร้อยละ 30 ทำให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทุกแห่งขยายการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ รวมถึงสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี ที่นอกจากจะกำหนดนโยบายให้สถานศึกษาทุกแห่งดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธแล้ว ยังกำหนดกิจกรรมการดำเนินงานด้านคุณธรรมให้สถานศึกษาคำเนินงานตลอดปีการศึกษาทั้งในส่วนของภาพรวมโดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา อาทิ กิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรม กิจกรรมประกวดโครงงานคุณธรรม กิจกรรมประกวดนิทานคุณธรรม และในส่วนของสถานศึกษาเองนั้นก็ได้มีการกำหนดโครงการและกิจกรรมในระดับสถานศึกษาแต่ละแห่งตามความเหมาะสมและความต้องการพัฒนาของโรงเรียนและชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของจิตรา ปานสกุณ (2545, บทคัดย่อ) ที่ศึกษาเรื่อง การดำเนินงานของโรงเรียน ในการเสริมสร้างจริยธรรมให้กับนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญเขตการศึกษา 12 เพื่อศึกษาระดับการดำเนินงานของโรงเรียนในการสร้างเสริมจริยธรรมให้กับนักเรียน พบว่า การดำเนินงานของโรงเรียนในการสร้างเสริมจริยธรรมให้กับนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญ เขตการศึกษา 12 มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก และ

พระครูวิเวกสุตาคม (2548, บทคัดย่อ) ซึ่งได้ทำการวิจัยเรื่องสภาพและปัญหาการบริหารโรงเรียนในโครงการตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3 ที่พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและหัวหน้ากลุ่มสาระมีการปฏิบัติเกี่ยวกับสภาพการบริหารโรงเรียนในโครงการวิถีพุทธในระดับมากที่สุด และมากถึง 6 ด้าน นอกจากนี้สิริรานี วสุภัทร (2547, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพและผลการดำเนินงานของตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปาง ปี 2547 จำนวน 85 โรงเรียน พบว่า สภาพทั่วไปของตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธเป็นโรงเรียนหลายขนาด ส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียน 120 คนลงมาตั้งอยู่บริเวณเดียวกับวัด พระสงฆ์มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการวิถีพุทธ ทุกโรงเรียนมีการดำเนินกิจกรรมนักเรียน 4 ด้านในภาพรวมการดำเนินกิจกรรมทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับดี คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เกิดกับผู้เรียน พบว่าครูผู้รับผิดชอบโครงการและผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักไตรสิกขาอยู่ในระดับดี

2. เมื่อพิจารณาการดำเนินงานเป็นรายด้าน พบว่า การดำเนินงานด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ มีการดำเนินงานมากเป็นอันดับแรก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนได้ให้ความสำคัญในการส่งเสริมและมีปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตร บรรยากาศใฝ่รู้ใฝ่เรียน ใฝ่สร้างสรรค์ พัฒนาไตรสิกขา หรือส่งเสริมการมีวัฒนธรรมแสงปัญญา และมีบรรยากาศของการเคารพอ่อนน้อม ยิ้มแย้มแจ่มใส การมีความเมตตากรุณาต่อกัน อันจะส่งผลถึงการดำเนินงานด้านอื่น ๆ ตามมา ซึ่งสอดคล้องกับสำนักพัฒนาวัดกรรมกรจัดการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2547, หน้า 15) ได้สรุปว่า เรื่องบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ เป็นการดำเนินงานที่สำคัญในการส่งเสริม สนับสนุนให้การดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษาด้านอื่น ๆ ขยับเคลื่อนได้ประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับสุพล เหมตระเวน (2546, หน้า 89) ที่ได้กล่าวไว้ว่า เพื่อพัฒนาบุคลากรนักเรียนควรมีมาตรการเกี่ยวกับกิจกรรมนักเรียน คือส่งเสริมการจัดกิจกรรมสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมให้ผู้เรียนมีความสุขพละนาถมัสมบุรณ์ ละเว้นสิ่งเสพติด การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ รักและสนใจการศึกษา ร่าเริง แจ่มใส มีวินัยและความรับผิดชอบ มีศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม และสุเมธี จันทร์หอม (2547, บทคัดย่อ) ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางการดำเนินกิจกรรมเสนอแนะการพัฒนาในตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปาง พบว่า ทุกโรงเรียนที่ได้รับการประเมินจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาแล้วและพระสงฆ์มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการวิถีพุทธ โดยภาพรวมโรงเรียนมีการจัดลักษณะทางกายภาพที่มีบรรยากาศสงบ เงียบ เรียบง่าย มีความใกล้ชิดกับชุมชนและจัดโรงเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งด้านวิชาการวิชาชีพและคุณธรรมอยู่ในระดับดีมาก มีบรรยากาศร่มรื่นใกล้ชิดธรรมชาติมีความสะอาดเป็นระเบียบ และมีความทันสมัยและปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอ นอกจากนี้จากผลการวิจัยที่พบว่า การส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร ย่อนน้อมต่อมคน เคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน ยิ้มแย้มแจ่มใสมีเมตตาต่อกันทั้งครูต่อนักเรียน ครูต่อครู นักเรียนต่อนักเรียน และครูต่อผู้ปกครอง และโรงเรียนมีการจัดกิจกรรม

ด้านพระพุทธศาสนาอยู่เสมอมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระครูวิเวกสุตาคม (2548, บทคัดย่อ) ที่พบว่า ผู้บริหารมีการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา โดยนิมนต์พระสงฆ์มาสอนและอบรมธรรมศึกษานั้น มีการปฏิบัติมากที่สุด เนื่องจากบทบาทในการติดต่อประสานกับองค์กรอื่น ๆ ซึ่งปฏิบัติในระดับมากที่สุด และผู้ปกครองร่วมกับวัดจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาเนื่องมาจากความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน มีความผูกพันกันมานานและเกิดความสมานฉันท์ ร่วมมือกันพัฒนาโรงเรียนและสังคมตามวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง (มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2547) จึงทำให้มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

3. ในด้านการบริหารจัดการ พบว่า การดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี มีการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการเป็นอันดับที่สองโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2547, หน้า 15) ได้กำหนดให้สถานศึกษาโดยบุคลากรในสถานศึกษา ร่วมกับผู้ปกครอง และชุมชน สร้างความตระหนักและศรัทธา รวมทั้งเสริมสร้างปัญญาเข้าใจในหลักการและวิธีดำเนินการตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธร่วมกันทั้งนี้ ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ครูและผู้บริหารเพียรพยายามสนับสนุนโดยลักษณะต่าง ๆ และการปฏิบัติตนเอง ที่จะสนับสนุนและเป็นตัวอย่างในการพัฒนาผู้เรียนตามวิถีพุทธ โดยการบริหารจัดการตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธมีขั้นตอนสำคัญ คือ การเตรียมการ เป็นการเตรียมทั้งบุคลากร ผู้เกี่ยวข้อง แผนงาน ทรัพยากร ที่มุ่งเน้นสร้างศรัทธาและฉันทะในการพัฒนาการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบต่าง ๆ ที่จัดเพื่อส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามหรือปัญญาภูมิธรรมในการพัฒนาผู้เรียน การดำเนินการพัฒนาทั้งผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขาอย่างต่อเนื่องส่งผลให้สถานศึกษาต้องวิเคราะห์ จัดจุดเน้นหรือรูปแบบรายละเอียดตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ตามความเหมาะสมกับบทบาทของสถานศึกษาซึ่งแต่ละสถานศึกษาก็มีจุดเน้นและรายละเอียดรูปแบบที่แตกต่างกัน โดยบางสถานศึกษาจะมีจุดเน้นประยุกต์ไตรสิกขาในระดับชั้นเรียน บางสถานศึกษาเน้นประยุกต์ในระดับกิจกรรมวิถีชีวิตประจำวันภาพรวม บางสถานศึกษาอาจทำทั้งระบบทุกส่วนของการจัดการศึกษาก็เป็นไปได้ สอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่า ข้อที่มีการดำเนินงานเป็นอันดับแรก ได้แก่ การร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชนและวัด ในการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ และผู้ปกครอง วัด และชุมชนให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในการพัฒนาผู้เรียนและชุมชนโดยมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมากที่สุด เพราะจากข้อกำหนดและจุดเน้นดังกล่าวมาข้างต้นทำให้โรงเรียนต้องดำเนินงานประสานชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มีการนิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนมีการตรวจสอบ ประเมินผลอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2547, หน้า 16-21)

4. ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต จากผลการวิจัยที่พบว่า การดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี มีการดำเนินงานด้าน

กิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิตเป็นอันดับที่สาม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีการดำเนินงานเป็นอันดับแรก ๆ ได้แก่ การจัดกิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ประจำวันและประจำสัปดาห์ และการจัดกิจกรรมต้นไม้พูดได้ที่เน้นคติธรรม การจัดกิจกรรมแสดงคนเป็นพุทธมามกะ โดยสองรายการนี้มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมากที่สุด และการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาเป็นประจำ มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การจัดกิจกรรมนักเรียนเป็นแก่นแท้ของความ เป็นผู้มีจริยธรรมนั้นอยู่ที่การประพฤติปฏิบัติ การสอนหรือการส่งเสริมจริยธรรมแก่นักเรียนนั้น โรงเรียนจึงควรต้องพยายามดำเนินการให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยการฝึกปฏิบัติร่วมกันเป็นสำคัญ ซึ่งเรียกว่า การจัดกิจกรรมนักเรียน ฉะนั้น การจัดกิจกรรมนักเรียนจึงควรเป็นกิจกรรมใด ๆ ที่ โรงเรียนจัดขึ้นทั้งในและนอกโรงเรียนที่เป็นไปเพื่อเป็นประโยชน์ในด้านการปลูกฝังพัฒนา บุคลิกภาพ ลักษณะนิสัยนักเรียนให้องกามด้วยหลักของความรู้และความประพฤติดีควบคู่กัน และต้องมีข้อควรคำนึงว่า คณะครู นักเรียน ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องร่วมมือ เอาใจใส่ต่อการดำเนินงานให้พร้อมเพรียงเป็นหนึ่งเดียวกัน ซึ่งการสอนจริยธรรมเป็นกิจกรรมต่อเนื่อง สอดแทรกได้ในทุกเวลา ทุกโอกาส และทุกสถานการณ์ที่เกิดขึ้น (จิตรา ปานสุกณ, 2545, หน้า 67-72) ประกอบกับกระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 10) ได้ให้แนวดำเนินการของตามโครงการ โรงเรียนวิถีพุทธให้มีการจัดกิจกรรมการไหว้พระสวดมนต์และปฏิบัติสมาธิเป็นกิจกรรมพื้นฐาน วิถีชีวิตเบื้องต้นที่โรงเรียนควรดำเนินการเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักไตรสิกขา จึงทำให้สถานศึกษามีการดำเนินงานมากและมากที่สุด

5. ด้านการเรียนการสอน จากผลการวิจัยที่พบว่า การดำเนินงานตามโครงการโรงเรียน วิถีพุทธในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี มีการดำเนินงานด้านการเรียน การสอนเป็นอันดับที่สาม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีการดำเนินงานเป็นอันดับแรก ๆ ได้แก่ การจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดแทรกพุทธธรรมให้เหมาะสมกับ วัยของผู้เรียนและการประสานความร่วมมือกับวัด คณะสงฆ์ หรือภูมิปัญญาในการจัดการเรียนรู้ทั้ง สาระพระพุทธศาสนาและสาระอื่น ๆ อาจเป็นไปได้ว่า จากการศึกษาสำนักพัฒนานวัตกรรมการจัด การศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2547, หน้า 13) ได้สรุปไว้ว่า ให้สถานศึกษามีการจัดหลักสูตร สถานศึกษา หรือจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน ผ่านกิจกรรมการ เรียนการสอนอย่างชัดเจน เพื่อเป็นการพัฒนาผู้เรียนด้วยหลักพุทธธรรมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการ (2545, หน้า 48) ยังได้สรุปการจัดการเรียนการสอนพระพุทธ ศาสนาสำหรับนักเรียนที่นับถือศาสนาพุทธก็มีลักษณะเช่นเดียวกับวิชาอื่น ๆ คือ การบรรยาย อธิบาย ตั้งปัญหา ศึกษาค้นคว้า รายงาน อภิปราย ได้ว่าที่ เป็นต้น แต่การเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้ ในแผนการสอนควรคำนึงถึงระดับพัฒนาการของนักเรียน สอดคล้องกับวิเชียร อินทรสัมพันธ์ (2546, บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพ การบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับक्रमมัธยมศึกษา ได้ผลสรุป เกี่ยวกับจริยธรรมที่จำเป็นที่สุด 3 ด้าน คือ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต และความมีระเบียบ

วินัย ค่านิยมเชิงจริยธรรมที่มีแกนร่วมกันในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ ได้แก่ ความรับผิดชอบ และความซื่อสัตย์สุจริต และจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรฝึกอบรม ได้แก่ สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็น หลักการ เป้าหมาย จุดมุ่งหมาย เนื้อหา กิจกรรม การฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม การวัดและประเมินผล ส่วนรูปแบบการฝึกอบรมเน้นการฝึกปฏิบัติให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการ เรียบง่าย และสามารถนำไปใช้ได้จริง

6. ด้านกายภาพ จากผลการวิจัยที่พบว่า การดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี ด้านกายภาพ มีการดำเนินงานเป็นอันดับที่สี่ โดยมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับสุเมธี จันทร์หอม (2547, บทคัดย่อ) ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางการดำเนินกิจกรรมเสนอแนะการพัฒนาในตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี ผลการศึกษาพบว่า สภาพทั่วไปเป็นโรงเรียนหลายขนาด ส่วนใหญ่ตั้งอยู่นอกบริเวณวัด ทุกโรงเรียนได้รับการประเมินจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาแล้วและพระสงฆ์มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการวิถีพุทธ โดยภาพรวมโรงเรียนมีการจัดลักษณะทางกายภาพที่มีบรรยากาศสงบ เรียบง่าย มีความใกล้ชิดกับชุมชนและจัดโรงเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งด้านวิชาการวิชาชีพและคุณธรรมอยู่ในระดับดีมาก มีบรรยากาศร่มรื่นใกล้ชิดธรรมชาติมีความสะอาดเป็นระเบียบ และมีความทันสมัยและปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอ อยู่ในระดับดีในส่วนที่การดำเนินงานด้านกายภาพเป็นอันดับสุดท้ายนั้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี ประกอบด้วยสถานศึกษาขนาดต่าง ๆ ที่มีบริบท ปัจจัยและสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน ซึ่งสถานศึกษาบางแห่งมีงบประมาณและทรัพยากรที่จำกัด ทำให้สถานศึกษาหลายแห่งไม่สามารถดำเนินงานด้านกายภาพได้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับณัฐกิตติ์ ศรีสันต์ (2548, หน้า 107-108) ที่ทำการวิจัยเรื่อง ปัญหาและแนวทางการดำเนินงาน ตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในภาคตะวันออก จากความคิดเห็นของผู้บริหารและผู้ช่วยผู้บริหารวิชาการ ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาในการจัดดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธด้านกายภาพ สภาพแวดล้อม พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาที่พบมากคือความพอเพียงของอาคารสถานที่ การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมด้านคุณธรรมจริยธรรม จึงมีส่วนทำให้การดำเนินงานด้านกายภาพเป็นอันดับสุดท้าย

7. การเปรียบเทียบการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี โดยรวม จำแนกตามตำแหน่ง พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนเห็นว่าการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี ด้านการเรียนการสอน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบต่างกัน โดยผู้บริหารสถานศึกษา มีหน้าที่เป็นผู้กำหนดแนวทาง นโยบายการปฏิบัติต่าง ๆ และส่งเสริมสนับสนุนให้สามารถจัดกิจกรรมให้เป็นไปตามแนวทางที่กำหนด แต่ครูผู้สอนมีหน้าที่ในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุผล ทำให้ครูผู้สอนต้องพบปัญหาและอุปสรรคในทางปฏิบัติ

โดยตรงมากกว่า ส่วนผู้บริหารก็มักพบปัญหาในเชิงบริหาร ดังนั้นจึงทำให้ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนมีมุมมองและวิธีคิดที่อาจแตกต่างกันไปบ้าง ดังที่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาว่าคือ บุคลากรวิชาชีพที่ทำหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาว่าคือ บุคลากรวิชาชีพที่ทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอน และการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ ในสถานศึกษาทั้งของภาครัฐและเอกชน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 3-4) ดังนั้นทั้งผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนย่อมมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันไปตามสถานภาพในการปฏิบัติงาน ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำของสถานศึกษาจะต้องมีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงาน งานด้านต่าง ๆ ในสถานศึกษา โดยเฉพาะผู้บริหารจะต้องแสดงบทบาทในฐานะผู้บริหารหรือผู้นำ เพื่อเสริมสร้างงานของสถานศึกษาให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น (รัตนศักดิ์ มณีรัตน์, 2540, หน้า 21) ส่วนครูผู้สอนนั้นทำหน้าที่ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมเสริมอื่น ๆ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เก่ง ดี มีความสุข ตามแนวปฏิรูปการศึกษา และจากผลการวิจัยนี้จะเห็นได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่างกันถึงแม้ว่าต่างก็มีการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษาอยู่ในระดับมากเหมือนกัน

8. การเปรียบเทียบการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี โดยรวม จำแนกตามขนาดสถานศึกษา ได้แก่ สถานศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่ มีการดำเนินงานแตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่า ขนาดของสถานศึกษา เป็นตัวแปรที่สำคัญต่อประสิทธิผลของโรงเรียน และขนาดของโรงเรียนมีความสำคัญต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน เพราะขนาดของโรงเรียนเป็นตัวกำหนดจำนวนนักเรียนและจำนวนบุคลากรภายในโรงเรียน ซึ่งจะทำให้โครงสร้างและปริมาณงานของโรงเรียนต่างกัน โรงเรียนขนาดใหญ่มีโครงสร้างซับซ้อนกว่าโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก ซึ่งโครงสร้างและปริมาณงานที่ต่างกันนี้จะมีผลต่อการดำเนินงานต่างกันไป ทั้งด้านงบประมาณ บุคลากร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การบริหารหลักสูตร การนิเทศและพัฒนาบุคลากร สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้คุณภาพของโรงเรียนแตกต่างกันไป ดังที่ นฤมล มุสตา (2542, หน้า 27) ได้กล่าวว่าการบริหารโรงเรียนขนาดใหญ่มีความยุ่งยากซับซ้อนเพราะมีจำนวนนักเรียนและบุคลากรมาก แต่โรงเรียนขนาดใหญ่มีทรัพยากรการบริหารงานมาก มีบุคลากร งบประมาณมากกว่าโรงเรียนขนาดเล็กและ สุรินทร์ ทองเกลี้ยง (2543, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาพฤติกรรมกรรมการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในเขตชายแดน สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว จำแนกตามขนาดโรงเรียน พบว่า พฤติกรรมการบริหารงานบุคคลแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังที่กล่าวมา จึงอาจเป็นเหตุให้การดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีความแตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาการศึกษา ควรส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โดยเฉพาะด้านกายภาพ ที่ผลการวิจัยพบว่า มีการดำเนินงานเป็นอันดับสุดท้ายจากองค์ประกอบ 5 ด้าน เพื่อให้สถานศึกษาสามารถดำเนินงานด้านกายภาพให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ เนื่องจากเป็นพื้นฐานที่จะสนับสนุนในการดำเนินงานด้านอื่น ๆ ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

2. โรงเรียนควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนใช้ศีล 5 ในการดำรงชีวิตและดำเนินชีวิตโดยเกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้ผู้บริหาร ครูและนักเรียนได้ปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางศาสนา ตลอดจนส่งเสริมให้นักเรียนรู้เท่าทันปัญหา สามารถแก้ไขปัญหาชีวิตและทำงานด้วยสติปัญญา ซึ่งเป็นกิจกรรมด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ที่ผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี มีค่าเฉลี่ยของการดำเนินงานในอันดับท้าย ๆ

3. จากผลการวิจัยที่พบว่า การดำเนินงานด้านการเรียนการสอน ข้อที่มีการดำเนินงานเป็นอันดับท้าย ๆ คือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นฐาน และการมีหลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการพุทธธรรมทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรร่วมกับโรงเรียนในการส่งเสริมสนับสนุนให้ครูจัดแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการพุทธธรรมทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นฐาน

4. สถานศึกษา โดยเฉพาะผู้บริหารควรวางแผนการดำเนินงานด้านการนิเทศ ติดตาม ประเมินผล พร้อมทั้งรายงานผลการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบในทุกปีการศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ

5. จากผลการวิจัยที่พบว่าสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกันมีการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธแตกต่างกันนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริม สนับสนุน ตลอดจนกำกับดูแล ช่วยเหลือ ให้การดำเนินงานในแต่ละด้าน และแต่ละกิจกรรมมีความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพ ปัญหา และความต้องการของสถานศึกษาแต่ละขนาดให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยในการบริหารงานที่ส่งผลต่อการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในแต่ละด้าน เพื่อเป็นข้อมูลเชิงลึกรายด้าน

3. ควรศึกษาถึงความต้องการได้รับการสนับสนุนเพื่อผลการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษา เพื่อสถานศึกษาสามารถดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
4. ควรศึกษากิจกรรมที่เหมาะสมในการนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมในการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์มากที่สุด
5. ควรทำการวิจัยประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อได้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ว่ามีความเหมาะสมในการดำเนินงานมากน้อยเพียงใด

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี